

Vår ref.

11/387-7 /SF-471, SF-537, SF-801, SF-901 /

Dato:

23.11.2011

OMBUDETS UTTALELSE

Sakens bakgrunn

Likestillings- og diskrimineringsombudet skal arbeide for å fremme reell likestilling uavhengig av blant annet nedsatt funksjonsevne. I forbindelse med dette arbeidet kan ombudet ta opp saker av eget initiativ jf diskrimineringsombudsloven § 3 fjerde ledd.

Ombudet ble kjent med saken gjennom nyheter fra Sunnmørsposten og reportasje om at flere muskelsyke og CP-rammede barn i rullestol har fått ortopedisk og nevrologisk fellesvurdering ute i biler på parkeringsplassen utenfor Ålesund sykehus, da pasientene ikke får plass til sin rullestol i heisen. Det fremgår også av bildet i reportasjen at heisen opp til etasjen hvor barnerehabiliteringen holder til er både smal og liten. På bakgrunn av dette tok ombudet kontakt med Helse Sunnmøre.

Redegjørelse fra Helse Sunnmøre

Helse Sunnmøre HF redegjorde for saken i mars 2011 hvor det ble vist til lokaliseringen av habiliteringstjenesten i Åsebøen 11, inne på området til Ålesund sykehus. Etter at også voksenhabiliteringen flyttet inn i lokalene ble det foretatt en rekke bygningsmessige tilpasninger, som blant annet endring av romdeling, ventilasjon og bedre merking. Virksomheten erkjenner imidlertid at lokalitetene ikke er universelt utformet.

I nytt brev av 26. oktober 2011 redegjør virksomheten for nye tiltak og nåværende situasjon. Åsebøen 11 ble ferdigstilt i 1974, og virksomheten mener at en fullstendig universell utforming lar seg ikke gjennomføre av praktiske og bygningsmessige årsaker.

Helse Sunnmøre viser til at polikliniske aktiviteter ble flyttet til den nye barne- og ungdomsavdelingen som ble tatt i bruk i mars 2011. Etter gjennomføringen av flere bygningsmessige tiltak, har aktivitetene igjen blitt tilbakeført til habiliteringstjenesten. Det er ferdigstilt en alternativ tilkomst mot vest, som sikrer tilkomst direkte inn til annen etasje. Denne inngangen er universelt utformet og det er også montert elektrisk døråpner.

Det er videre etablert større inngang til venterom, slik at all aktivitet for aktuelle pasientgrupper er flyttet til andre etasje. Det samme gjelder legekontor og rom for mottak av pasienter og samtalerom. I tillegg opplyser virksomheten at den aktuelle pasient som tok opp problemstillingen via media, nå har vært til konsultasjon og var veldig fornøyd med utbedringene.

Rettslig grunnlag

Ombudet kan gi uttalelse om et forhold er i strid med diskriminerings- og tilgjengelighetsloven, jf. diskrimineringsombudsloven § 3 tredje ledd, jf. § 1 annet ledd nr. 3.

Denne saken reiser spørsmål om virksomheters plikt til å sikre universell utforming, det vil si generell tilgjengelighet, etter diskriminerings- og tilgjengelighetslovens § 9. Offentlige og private virksomheter som brukes av allmennheten har en plikt til å sikre universell utforming av virksomhetens alminnelige funksjon.

Med universell utforming menes utforming av hovedløsningen i de fysiske forholdene, inkludert informasjons- og kommunikasjonsteknologi (IKT), slik at virksomhetens alminnelige funksjon kan benyttes av flest mulig, jf § 9 annet ledd. Dette betyr at virksomhetens fasiliteter, som skal benyttes av allmennheten (kunder, reisende, pasienter osv.), skal utformes på en slik måte at flest mulig får tilgang til de tjenester virksomheten tilbyr. Det er hovedløsningen som skal være universelt utformet. Det vil derfor være i strid med bestemmelsen at det lages egne løsninger for bestemte grupper. Dette gjelder særskilt for løsninger som er stigmatiserende eller nedverdiggende.

Plikten til å gjennomføre tiltak for å sikre universell utforming faller bort dersom virksomheten sannsynliggjør at det vil innebære en uforholdsmessig byrde, jf § 9 tredje ledd. I den konkrete uforholdsmessighetsvurderingen skal imidlertid den positive effekten og viktigheten av tilretteleggingen veies mot kostnader og andre former for belastning tilretteleggingen kan medføre. Lovgiver har bestemt at det særlig skal legges vekt på:

1. effekten av tilretteleggingen for å nedbygge funksjonshemmende barrierer
2. om virksomhetens funksjon er av offentlig art
3. nødvendige kostnader ved tilretteleggingen
4. virksomhetens ressurser
5. sikkerhetsmessige hensyn
6. vernehensyn

Dersom ombudet kommer til at det vil være en uforholdsmessig byrde å rette de påklagede forholdene i tråd med kravene til universell utforming, betyr ikke det at virksomheten kan unnlate å gjøre noe som helst. Virksomheten er uansett forpliktet til å jobbe for best mulig tilgjengelighet for flest mulig.

Etter diskriminerings- og tilgjengelighetslovens § 13 er det opp til innklagede å sannsynliggjøre at det ikke har forekommet diskriminering i strid med loven.

Ombudets vurdering

Helse Sunnmøre, herunder habiliteringen, er en virksomhet som har plikt til å sikre at virksomhetens hovedløsninger er universelt utformet etter diskriminerings- og tilgjengelighetslovens § 9. Virksomheten har derfor plikt til å tilrettelegge de deler av virksomhetens fysiske miljø som benyttes av allmennheten på en slik måte at flest mulig, uavhengig av individuelle forutsetninger, har tilgang til virksomhetens tjenester og tilbud.

Er krav til universell utforming oppfylt?

Ombudet tar ikke stilling til om virksomheten som sådan er universelt utformet. Det ombudet skal ta stilling til er om de påklagede forhold hos habiliteringen tilfredsstiller kravet til universell utforming. En virksomhet som har en adkomst hvor personer som er rullestolsbrukere ikke kommer inn, anses ikke som universelt utformet.

Vil krav om universell utforming være uforholdsmessig?

Ombudet må deretter vurdere om virksomheten har sannsynliggjort at det foreligger omstendigheter som medfører at det vil være en uforholdsmessig byrde å sikre universell utforming av virksomhetens lokaler. Det er Helse Sunnmøre som har bevisbyrden for at det vil være en uforholdsmessig byrde å gjøre sikre universell utforming av heisen.

I denne saken har virksomheten erkjent at lokalitetene har store mangler i forhold til universell utforming. Virksomheten har imidlertid redegjort for tiltak som allerede er iverksatt og gjennomført for å bedre tilgjengeligheten. Det har blitt etablert en alternativ inngang som er tilgjengelig for rullestolsbrukere. Denne inngangen gir også rullestolsbrukere tilgang til ventetrom, konsultasjonsrom og behandlingstilbud.

Ombudet har tidligere i sin praksis lagt til grunn at særløsninger som eksempel egen inngang for personer med nedsatt funksjonsevne ikke er i tråd med kravet til universell utforming. Det er hovedløsningen, her hovedinngangen, som skal universelt utformes uavhengig av utformingen av sideinngangen.

Universell utforming av hovedinngangen vil innebære bygging av ny og større heis, slik at pasienter med elektrisk rullestol kan komme opp til annen etasje for konsultasjon eller behandling. Virksomheten har anført at det er en gammel bygning, hvor det er mange praktiske og bygningsmessige hinder for å sikre universell utforming. Bytting til en større heis og bygging av ny sjakt vil være et kostbart tiltak, og et tiltak i den størrelsesorden vil fort kunne anses å være uforholdsmessig byrdefullt.

Likestillings- og diskrimineringsnemnda har i sin praksis lagt til grunn at bestemmelsen om universell utforming (dtl. § 9) må tolkes med forsiktighet når det gjelder universell utforming av bygninger, frem til det foreligger forskrifter etter

dtl. § 10. I nemndas vedtak i sak 40/2010 fremkommer det at de tiltak som kan pålegges for eksisterende bygninger må være enkle tiltak, som må kunne oppfylles uten større økonomiske investeringer. I forbindelse med denne vurderingen viser nemnda blant annet til at tiltak som installering av heis ikke kan pålegges for eksisterende bygninger, *dersom* det utløser store kostnader for virksomheten.

Sykehuset har ikke lagt frem kostnadsoverslag over mulige kostnader til ombygging av heis. Erfaring fra andre saker viser at installering av heis innebærer store kostnader, blant annet i

sak 09/72 ble det fremlagt tilbud fra en entreprenør på 1.650.000 kr for installering av heis og bygging av ny sjakt. Selv om bygging av ny heis hos habiliteringen ikke nødvendigvis vil utløse de samme kostnader som i denne saken, så mener ombudet at det kan legges til grunn at bygging av en større heis også vil utløse store kostnader for virksomheten. Bygget er gammelt, og det må sannsynligvis bygges en ny sjakt, da nåværende er for smal. Vurderingen og lovtolkningen i ovennevnte sak fra nemnda tilsier at et slikt tiltak lett vil kunne innebære en uforholdsmessig byrde for virksomheten. Ombudet mener derfor at det vil være uforholdsmessig byrdefullt å pålegge virksomheten å sikre universell utforming av heisen.

Virksomheten er imidlertid ikke fritatt fra å gjøre noe som helst, selv om det vil innebære en uforholdsmessig byrde å sikre universell utforming. Virksomheten er forpliktet til å sikre tilgjengelighet på best mulig måte, altså sikre en "nest-beste" løsning. I denne saken har habiliteringen laget en ny inngang hvor rullestolbrukere også har tilgang til alle behandlingstilbud som virksomheten tilbyr.

Konklusjon

Likestillings- og diskrimineringsombudet konkluderer med at Helse Sunnmøre ikke handler i strid med kravet til universell utforming, jf diskriminerings- og tilgjengelighetsloven § 9 tredje ledd.

17.11.2011

Sunniva Ørstavik

likestillings- og diskrimineringsombud

